

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษา เรื่องทัศนคติของเกษตรกรตำบลต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ ของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันตก สามารถสรุปผลการวิจัยในการวิเคราะห์ แบ่งออกได้ 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐาน ในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และทัศนคติของเกษตรกรตำบล

ลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุเฉลี่ย 33 ปี อายุราชการส่วนใหญ่ทำงานมากกว่า 9 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่มีระดับตำแหน่ง 5 ร้อยละ 45.60 รับผิดชอบเฉลี่ยคนละ 10-16 หมู่บ้าน และรับผิดชอบโครงการโดยเฉลี่ย 5 โครงการ มีพื้นที่รับผิดชอบทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 33,546 ไร่ และส่วนใหญ่อยู่ในเขต รับผิดชอบประธานร้อยละเกษตรกรตำบลส่วนใหญ่จบปริญญาตรี

ทัศนคติของเกษตรกรตำบลที่มีต่อระบบนิเทศงาน

เกษตรกรตำบลส่วนใหญ่ มีทัศนคติต่อระบบการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรในระดับค่อนข้างสูง โดยมีทัศนคติระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.97 ดังรายละเอียดเรียงลำดับได้ดังนี้

1. ทัศนคติของเกษตรกรตำบลที่มีต่อเนื้อหาสาระการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีค่าเฉลี่ย 4.05 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

2. ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีต่อการดำเนินการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.94 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี
3. ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีต่อกระบวนการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.88 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี
4. ทศนคติของเกษตรตำบลต่อการใช้ประโยชน์จากการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.11 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอใช้

ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีต่อเจ้าหน้าที่บริหารการส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ

เกษตรตำบลส่วนใหญ่ มีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ โดยมีทัศนคติระลอกมียุทธศาสตร์ 3.84 เรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1. ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีต่อการปฏิบัติตัว (การวางตัว) ของเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 4.01 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี
2. ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีความสามารถในการนิเทศงานของเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.88 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี
3. ทศนคติของเกษตรตำบลที่มีต่อความมีมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.85 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี
4. ทศนคติของเกษตรตำบลต่อความเป็นผู้นำของเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรพบว่ามียุทธศาสตร์ 3.84 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลการทดสอบสมมติฐาน สรุปผล ได้ดังนี้

เพศ อายุ ระยะเวลาในการทำงาน ชนิดของพื้นที่รับผิดชอบ ระดับการศึกษา และปริมาณงานของเกษตรตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเกษตรตำบล

อภิปรายผล

1. ด้านทัศนคติของเกษตรกรตำบลที่มีต่อระบบการนิเทศงาน เกษตรตำบลมีทัศนคติในระดับค่อนข้างสูง เพราะว่าในประเด็น ทัศนคติต่อเนื้อหาสาระนั้นเกษตรกรตำบลเห็นด้วยกับการนิเทศการดำเนินโครงการ และการจัดทำแปลงส่งเสริมการเกษตรอยู่ในระดับสูงเพราะ การดำเนินงานเหล่านี้เป็นส่วนที่เกษตรกรตำบลต้องรับผิดชอบ ในการทำงานในพื้นที่ และมักจะมีปัญหาอุปสรรคอยู่เสมอ จึงต้องการการนิเทศงานอย่างใกล้ชิด ส่วนการนิเทศงานที่เป็นเพียงการบอกเล่าที่เกษตรกรตำบลไม่เห็นด้วยนั้น เนื่องจากการบอกเล่าโดยไม่ได้มีการบันทึกอาจทำให้หลงลืมและไม่สามารถนำมาทบทวนได้ในภายหลัง ส่วนประเด็นทัศนคติต่อการดำเนินการนิเทศนั้น เกษตรตำบลมีความพร้อมที่จะรับฟังเนื้อหาสาระวิชาการที่เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรมานิเทศ ทั้งนี้เพื่อที่เป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดการนิเทศงานได้อย่างดีและเป็นระบบ ในประเด็นการใช้ประโยชน์จากการนิเทศ เกษตรตำบลมีทัศนคติต่อเรื่องการนำเอาข้อเสนอแนะจากการนิเทศไปแก้ไขเสมอสูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการนิเทศงานที่มีอยู่ก่อนให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบล เป็นอย่างมาก และมีความสำคัญต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย

2. ด้านทัศนคติของเกษตรกรตำบลที่มีต่อเจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเกษตรกรตำบลมีทัศนคติค่อนข้างสูง แยกเป็นประเด็นต่าง ๆ คือ เจ้าหน้าที่บริหารส่งเสริมระดับอำเภอมีการแต่งกายและกิริยาสุภาพอ่อนโยนดีอยู่แล้ว แต่ด้านความเชื่อมั่นในการสอนและแนะนำนั้น เกษตรตำบลเห็นว่า เจ้าหน้าที่บริหารงานระดับอำเภอยังไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นและไม่สามารถแนะนำเกษตรกรตำบลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ด้านประเด็นการพูดของเกษตรกรอำเภอ นั้น มีการพูดเป็นกันเองและสั่งการได้ชัดเจน แต่หัวข้อการพูดเพื่อให้เกิดความสนใจยังไม่ดีนัก จึงควรมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น สำหรับประเด็นความสามารถของเกษตรกรอำเภอ นั้นเกษตรกรตำบลเห็นว่าควรจะพัฒนาให้เกษตรกรอำเภอ ให้สามารถติดตามงานโครงการและแนะนำให้กำลังใจต่อการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ให้มากขึ้น

ปัจจัยด้านเพศของเกษตรกรตำบล

จากการวิจัยความสัมพันธ์ปัจจัยในด้านเพศของเกษตรกรตำบลต่อทัศนคติการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรตำบลส่วนมากเป็นเพศชาย โดยเฉลี่ยจากการศึกษาพบว่า เกษตรตำบลทั้งเพศ หญิงและชายมีความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดีพอ ๆ กัน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าผู้บริหารการเกษตรระดับอำเภอไม่ประสบปัญหาใดๆ เกี่ยวกับการจัดการบริหารการส่งเสริมการเกษตรในระดับอำเภอแต่อย่างใด ในด้านที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและบุคลากรในอาชีพเดียวกันแตกต่างกันน้อยที่สุด ซึ่งให้เห็นถึงความเข้าใจอันดี ความสมานสามัคคีที่ต่อกัน รวมถึงความพึงพอใจในบทบาทในหน้าที่ตามนโยบาย การส่งเสริมการเกษตร จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและการสังเกตรวมทั้งประสบการณ์ของผู้วิจัย สรุปได้ว่าเกษตรกรอำเภอระดับอำเภอมีความสามารถงานบริหารบุคคลได้ดีตามโครงสร้าง และวัฒนธรรมแบบไทย ๆ มีความเข้าใจในการแบ่งงานหน้าที่ มีจิตวิทยาในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา โดยไม่มีความลำเอียง หรือความไม่ยุติธรรมต่อการกำหนดความสามารถของเพศหญิงหรือชาย จึงทำให้ข้อวิจารณ์ในประเด็นเรื่องเพศของเกษตรกรตำบลมีทัศนคติต่อผู้บริหารอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

ปัจจัยในด้านระยะเวลาในการทำงานของเกษตรกรตำบล

จากการศึกษาวิจัยปัจจัยในด้านอายุพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการทำงานกับระดับทัศนคติของเกษตรกรตำบลต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร อธิบายได้ว่า เกษตรตำบลส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระยะเวลาในการทำงานส่วนใหญ่ โดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 13 ปี ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานจะมีความรู้สึกผูกพันกับงาน มีความเข้าใจงาน และต้องการความเอาใจใส่จากผู้บังคับบัญชาในการแนะนำงาน เกษตรตำบลที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นเวลานานมากกว่า 7 ปี อาจเกิดความเฉื่อยชาในการทำงาน ควรมีการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน โดยการจัดให้มีการฝึกอบรม มอบหมายงานที่มีความสำคัญให้รับผิดชอบและมีการโยกย้ายสถานที่ทำงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

แปลงทั้งสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเป็นสิ่งกระตุ้นให้ทำงานดีขึ้นตามความเหมาะสม และเกษตรกรตำบลบางส่วนมีทัศนคติต่อผู้บริหารในด้านลบ กรณีไม่เป็นที่พึงพาทางด้านจิตใจ และไม่สามารถจะช่วยเหลือและให้ความเชื่อถืออย่างสมอต้นเสมอปลาย จึงทำมีผลกระทบต่อการทำงาน ทำให้ขาดกำลังขวัญต่อการปฏิบัติงาน

ปัจจัยด้านพื้นที่รับผิดชอบของเกษตรกรตำบล

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พื้นที่รับผิดชอบของเกษตรกรตำบลกับระดับทัศนคติของเกษตรกรตำบลต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินการให้เกษตรกรตำบลทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการรับผิดชอบงาน โดยกำหนดให้รับผิดชอบ ครอบคลุมของเกษตรกร 1,000 ครอบคลุมต่อเกษตรกรตำบล 1 คน เกษตรตำบลที่รับผิดชอบโครงการมาก จะมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นผลงานประจำปี และได้รับความดีความชอบ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเน้นการติดตามนิเทศงานของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดเสมอ และให้ปฏิบัติงานตามระบบอย่างเคร่งครัด และกำหนดประเด็นเน้นหนักและเป้าหมายในการส่งเสริมการเกษตรให้เด่นชัดและแน่นอน ควรกำหนดวิธีการและเทคนิคการถ่ายทอดเทคโนโลยี วางแผนการปฏิบัติตามความเหมาะสม และการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ด้วย รวมถึงการเชื่อมโยงเกษตรกร มีการปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนในรอบปี ควรแจ้งให้เกษตรกรตำบล ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของแผนการเชื่อมโยงพื้นที่สำคัญไว้ด้วย

ปัจจัยด้านระดับการศึกษา

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ระดับการศึกษาของเกษตรกรตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าเกษตรกรตำบลที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า หรือจบการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีสามารถนำความรู้จากการศึกษา ไปใช้ปฏิบัติงาน และประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาของเกษตรกรตำบล ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร

ปัจจัยด้านปริมาณงานของเกษตรกรตำบล

จากการวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ปัจจัยด้านปริมาณงานของเกษตรกรตำบลไม่มีความสัมพันธ์ต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร แสดงให้เห็นว่าปริมาณโครงการที่รับผิดชอบโดยเฉลี่ยได้รับจากการจัดสรรการแบ่งงานได้ดีจากเกษตรอำเภอและจากการนำระบบปรับปรุงส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่มาดำเนินการซึ่งตามระบบจะมีการฝึกอบรม และเยี่ยมเยียนเกษตรกร ทำให้ได้รับทราบข้อมูลหรือปัญหาที่แท้จริง และนำมาแก้ไขในการประชุมฝึกอบรมรายปักษ์ของแต่ละเดือน

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตร ในภาคตะวันตก ดังนี้

1. ควรสร้างความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอว่าการนิเทศมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขปัญหา ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง มิใช่การออกไปจับผิดการทำงานของเกษตรกรอำเภอ
2. ควรให้เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ นิเทศงานเดือนละ 1 ครั้ง โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอ และควรออกนิเทศงานร่วมกับเกษตรตำบลในการประชุมกลุ่มต่าง ๆ ไม่ควรนิเทศงานบ่อยเกินไป จนเกษตรกรตำบลไม่มีอิสระในการทำงาน ทั้งนี้ก่อนออกนิเทศควรแจ้งล่วงหน้า
3. ผู้นิเทศงานจำเป็นต้องเตรียมตัวก่อนการนิเทศ โดยพยายามศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานที่จะไปนิเทศงานให้ทราบหลักการนิเทศ และมนุษยสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ
4. ผู้นิเทศงานควรนิเทศในทันที ทำให้ทราบลักษณะของปัญหา และสามารถให้คำแนะนำได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้
5. ภายหลังจากการนิเทศงานทุกครั้ง ควรเก็บข้อบกพร่องแนวทางแก้ไขให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

6. ควรมีการเลือกงานที่จะนิเทศที่มีความสำคัญ และเน้นหนักต่อส่วนรวม โครงการที่มีปัญหาเป็นอันดับแรก และนิเทศตรงตามฤดูกาล งานหมู่บ้านหลัก งานตามโครงการต่าง ๆ หากเป็นไปได้ควรนิเทศตอนเย็น-ค่ำ

7. ควรให้นักวิชาการจากสำนักงานเกษตรจังหวัดหรือจากสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคร่วม ในการนิเทศด้วยจะช่วยให้เกษตรตำบลมีความตื่นตัวกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

8. ผู้นิเทศงานควรมีลักษณะดังนี้ คือ

8.1 มีความจริงใจต่องานนิเทศ

8.2 เป็นที่ปรึกษาแก่เกษตรตำบลได้

8.3 มีความเป็นกันเองกับเกษตรตำบล (มีความจริงใจต่องานนิเทศ)

8.4 การนิเทศควรทำในแนวทางที่ดีเพื่อให้โอกาสและชมเชยเมื่อพบว่ามี การกระทำดี

8.5 สามารถช่วยแนะนำแก้ไขปัญหาการทำงานได้ตรงตามเป้าหมายของ ตัวเกษตรตำบล และตรวจสอบได้

8.6 ควรมีการจัดบันทึก ผลการนิเทศงาน ให้แก่เจ้าหน้าที่ไว้เป็นหลักฐาน เพื่อการตรวจสอบและเพื่อใช้ทบทวนต่อไป

9. เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ ควรมีการเตรียมพร้อมสำหรับการนิเทศงาน และควรเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการนิเทศงาน

10. การออกนิเทศงานบางครั้งไม่แจ้งล่วงหน้า ทำให้ไม่พบเกษตรตำบล เพราะเกษตรตำบลลออกปฏิบัติงานในท้องที่ไร่นา ดังนั้น จึงควรมีการแจ้งแผนการออกนิเทศงานให้เกษตรตำบลทราบด้วย

11. เมื่อออกนิเทศงานแล้วควรแจ้งข้อบกพร่องให้เกษตรตำบลทราบ

12. เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตร ระดับอำเภอนิเทศงานได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากสภาพพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนครัวเรือนเกษตรกรรมจำนวนมาก มีเกษตรในความรับผิดชอบของเกษตรตำบล การคมนาคมไม่สะดวก ติดราชการด่วนมีงานจรมาก จึงควรมีการหมุนเวียน เพื่อสามารถนิเทศเจ้าหน้าที่ให้ครบทุกคน

13. เจ้าหน้าที่บริหารงานส่งเสริมการเกษตร มีความใหม่เอียงและเคยชินกับการปฏิบัติงานจากที่เดิมที่เคยทำงาน ชอบงานโครงการใหญ่, มุ่งประมาณมาก ๆ, มักจะนิเทศงานไกลแหล่งชุมชน, และยังไม่สามารถบริหารงาน, เวลา วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรได้เหมาะสม ไม่สามารถทำให้เกิดบรรยากาศในการนิเทศส่งเสริมการเกษตรได้พอเพียง และถือเป็นปัญหาหน้าปากคอทำพอเป็นพิธี จึงควรชี้แจง พัฒนาผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศได้ เข้าใจและสามารถพัฒนาตัวของผู้นิเทศเองให้เป็นนักนิเทศที่ดีด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องทัศนคติของเกษตรกรต่อการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ ผลการวิจัยที่ค้นพบจึงเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสมควรที่จะได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ เพิ่มเติมในด้านอื่นด้วยเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศงานทางด้านส่งเสริมการเกษตรต่อไปคือ

1. ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบจากการนิเทศงานทางด้านส่งเสริมการเกษตรว่าได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาการปฏิบัติงานทางด้านส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่อย่างไรบ้าง

2. ควรศึกษาถึงรูปแบบ วิธีการนิเทศงานที่เหมาะสม เพื่อให้การนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาถึงความต้องการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับต่าง ๆ ต่อระบบการนิเทศงานว่าเจ้าหน้าที่ในแต่ละระดับ มีความต้องการให้มีการนิเทศงานเน้นหนักในเรื่องใด หรือ ต้องการให้มีการนิเทศงานเป็นไปในลักษณะใด

4. ควรศึกษาองค์ประกอบของการเปลี่ยนทัศนคติในตัวของผู้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับตำบล ว่ามีองค์ประกอบใดบ้างในตัวเกษตรกรตำบลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ระบบการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ